

природокористування України. Серія : Філологічні науки. Київ: Міленіум, 2018. Вип. 281. С. 135–142.

7. Теліженко Л.В. Містичний досвід як антропологічний модус : автореф. дис. ... канд. філос. Наук : спец. 09.00.04 / Харк. нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна. Харків, 2004. 16 с.

8. James W. The Varieties of Religious Experience. URL: <http://www.gutenberg.org/files/621/621-h/621-h.html#toc15> (дата звернення: 09.09.2018).

Посадна Т.В.

*вчитель української мови і літератури, зарубіжної літератури
та основ християнської етики*

*Письмечівський заклад загальної середньої освіти I-II ступенів Солонянської
районної ради Дніпропетровська області*

СВІТОГЛЯДНІ ОРІЄНТИРИ ТА ЕСТЕТИЧНІ ДОМІНАНТИ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ ХХ СТ.

***Анотація.** У науковому дослідженні представлені світоглядні орієнтири та естетичні домінанти української літератури ХХ століття, акцентовано увагу на тому, що в українській літературі поступово глибошала і наповнювалась новим змістом ідея народності у творах молодих радянських письменників. Наголошено на тому, що митці не приховували різноманітних труднощів, трагічних моментів, тимчасових поразок, сили опору всього ворожого.*

***Ключові слова:** світогляд, орієнтир, естетичність, домінанта, проза, українська література.*

Українська література ХХ ст. була відзначена високим ступенем мистецького охоплення життєвих явищ, різноманітністю естетичних систем художнього людського світу, широким рядом стильових напрямів, течій, жанровою палітрою, представлених відомими авторами. Але лишаються письменники, які чекають на професійну оцінку своєї творчості. З-поміж них – письменники ХХ століття.

Дослідження минулого літературного досвіду має практично-творче значення та історико-функціональний вимір, що підтверджується і новим прочитанням та рецепцією прози українських письменників 20-60-х рр.

XX ст. Українська проза 50-60 - х рр. XX ст. йшла шляхом подолання сильних впливів описовості, ілюстративності, схематизму, безконфліктності. Головним предметом різноманітних літературних дискусій та суперечок виступає ставлення літератури до дійсності, ступінь і характер її близькості до життя й людини, зв'язки письменника з життям, відповідальність перед народом. У творах означеного періоду з'являється справжній, а не витлумачений зміст моральних, громадських та ідейних справ і турбот відносно звичайних людей. Реальний вигляд мають моральні та світоглядні конфлікти, гострим є викриття негативних типів та явищ [4, с. 43].

Творчість тогочасних українських письменників не обмежувалася тільки сільською тематикою. Більшість митців цілеспрямовано крокували до робітничої теми (П. Панч, Іван Ле та ін.). Були і такі письменники, які постійно працювали в сільській тематиці, відтворюючи при цьому загальнонародні та загальнонаціональні проблеми (А. Головка «Мати»). Образ народу в українській літературі 20-30 - х рр. XX ст. створювався не просто за допомогою відтворення побутових моментів, а через осмислення руху історії суспільства, а також через розкриття нових рис народного характеру. Дослідниця Т.Шарова у науковому дослідженні акцентує увагу на тому, що майже постійно риси народного характеру розкриваються у художніх творах письменників XX ст., оскільки головною ідеєю творів тих часів був показ категорії правди та мотиву реалістичності [10, с. 76].

20-30 - ті рр. XX ст. відомі в історії як суспільно-політичними, так і різноманітними культурними та науково-технічними обставинами. У літературу цього часу прийшли нові художні ідеї, які втілювалися через витвори мистецтва слова нового покоління митців [5, с. 117].

Письменники 20-30 - х рр. XX ст. прагнули оновити зміст та форму власних художніх витворів. На початок 30 - х рр. XX ст. можна виокремити головні риси літератури, які набували інтенсивного розмаху. Перш за все, це розвиток гуманістичних ідей, а також піклування про розвиток людської особистості в тогочасних історичних умовах. У цей час зростає увага до загальнолюдських проблем, до долі будь-якої людини, незалежно від її соціального положення у суспільстві [8, с. 134].

Варто назвати цілу плеяду письменників 20-30 – х рр. XX ст., які активно відстоювали власну позицію щодо появи нових літературних творів на новоявлені теми. Серед них П. Тичина, В. Сосюра, В. Еллан, М. Терещенко, В. Поліщук, М. Семенко, С. Пилипенко, С. Васильченко, М. Рильський, А. Головка, М. Ірчан, К. Котко, Є. Григоруk та ін. Ці письменники закладали основи єдності щодо вирішення літературно-політичних проблем.

З появою численних молодих письменників, активно зайняла свої позиції критика, яка прагнула до правдивих критичних оцінок на їх адресу. Критики того часу засуджували занепадництво української поезії. Також подавався критичний аналіз певних родів і жанрів української літератури: прози (Г. Коваленко, О. Коряк, І. Капустянський), поезії (В. Савченко, А. Якубовський, Д. Загул), драматургії (О. Білецький, Ю. Смолич). У критичних розвідках подається характеристика окремих письменників, творчість яких варта особливої уваги (П. Тичини, В. Сосюри, П. Панча та А. Головка) [6, с. 213].

У 20-30 - х рр. ХХ ст. в Україні виникла потреба у виході значної кількості періодики, де можна було б подавати українське слово, яке було б надійною зброєю в боротьбі проти ворогів. Українські письменники прагнули висвітлювати питання внутрішнього і міжнародного життя у сфері політики, економіки та культури. Вони намагалися бути трибуною для кращих творів літератури, популяризувати досягнення науки, мобілізувати літературні сили. Будь-який журнал ставав результатом спільних і довгих зусиль різноманітних письменників і читачів [2, с. 52].

На той час відома когорта радянських письменників активно друкувалася на сторінках різноманітних газет (П. Тичина, А. Головка, П. Панч, В. Сосюра, Ю. Смолич, М. Бажан, М. Стельмах, А. Малишко, Л. Первомайський, Б. Котляров, Ю. Шовкопляс, Ю. Герасименко). Своїм завданням вони вважали зображення людини як представника маси на соціальному тлі, причому не героя в масі, а масу в герої. Це було першочерговим завданням усієї української радянської літератури. Звідси виникає інша тональність, тембр цієї літератури – світлий, оптимістичний, бадьорий [3, с. 14].

Першою літературною періодикою стали радянські газети, на сторінках яких друкувалися вірші, оповідання, нариси, різноманітні драматичні сценки. Значно пізнішими літературними виданнями були збірники та альманахи. У 1920 р. вийшли друком такі збірники: «Гроно» та «Зшитки боротьби», а також журнал «Мистецтво». У 1921 р. з'явився друком літературно-художній журнал «Шляхи мистецтва» та збірник «Жовтень» (Харків), «Вир революції» (Катеринослав) та «Буяння» (Кам'янець-Подільський).

У періодичних виданнях того часу активно друкуються такі твори: повість А. Головка «Можу», поеми В. Поліщука «Адигейський співець», В. Сосюри «Золотий ведмедик», вірші П. Тичини, В. Мисика, М. Терещенка, літературні шаржі Остапа Вишні. У зв'язку з цим значно поширюється коло авторів і тем. У журналі також друкуються невідомі для читачів твори класиків української літератури – Івана Франка та Лесі Українки [7, с. 5].

Значна кількість друкованих видань висловлювала свою власну позицію, направлену на критичне викриття соціалістичної революції. Деякі журнали суперечили літературно-естетичним програмам щодо викладу художнього матеріалу. Значне місце серед великої кількості літературних видань посідав журнал «Мистецтво», який відтворював історію української радянської літератури. Журнал, редакторами якого були Г. Михайличенко та М. Семенко, починаючи з 1919 р. виходив у світ періодично. Журнал «Мистецтво» об'єднав письменників різних поколінь та ідеї різноманітних творчих напрямів. На сторінках журналу було вміщено твори, які стали взірцями української літератури. Поряд із цим журналом з'являлися й інші, які чітко формулювали свою мету і завдання [9, с. 3].

Стрімко розвивався та поширювався художньо-мистецький журнал «Шляхи мистецтва», головним завданням якого було об'єднання художніх митців на Україні. Навколо журналу групувалися такі відомі українські письменники, як: В. Сосюра, В. Поліщук, М. Хвильовий, Г. Шкурупій, Г. Косинка, І. Франко та ін. Журнал «Шляхи мистецтва» спрямовував письменників на безпосереднє втручання у життя з метою розробки тем тогочасної дійсності [1, с. 3].

Згодом функції журналу «Шляхи мистецтва» взяв на себе літературно-художній альманах «Гарт» (1924 р.) та літературно-науковий часопис «Червоний шлях» (1923-1936 рр.). У журналі «Червоний шлях» друкувала свої твори більшість українських письменників, зокрема П. Панч «Без козиря», Іван Ле уривки з «Роману міжгір'я» О. Досвітній уривки з «Кварциту» Журнал «Червоний шлях» був відкритим для реалізації творчих задумів молодих українських письменників з активною позицією, серед яких: С. Крижанівський, І. Муратов, Л. Дмитренко, В. Собко та ін. Починаючи з 30-х рр. ХХ ст., у журналі «Червоний шлях» друкуються нариси. У жанрі нарису активно працювали Б. Антоненко-Давидович, І. Багмут, Кость Гордієнко, М. Йогансен, М. Трублаїні та ін.

Цілком справедливою є думка про те, що в українській літературі поступово глибшала і наповнювалась новим змістом ідея народності у творах молодих радянських письменників. Пильний інтерес до робітничої тематики означав лише одне: художнє пізнання народу вже не могло осмислюватися поза освоєнням великого, і в той же час важливого матеріалу, який літературі надавали життя і діяльність трудящих – перш за все – робітничого класу.

Проза 20-30-х рр. ХХ ст. розповідала про боротьбу за перемогу революції. Митці не приховували різноманітних труднощів, трагічних моментів, тимчасових поразок, сили опору всього ворожого. Українські

письменники означеного часу відтворювали різноманітні епізоди, часом переможні, а часом трагічного змісту. Так, про тяжке й болюче в часи небачено суворої боротьби за перемогу революції радянська проза розповідала сміливо й одверто, охоплюючи своїм поглядом не тільки магістралі історичного руху, але й узбіччя, роздоріжжя, плутані стежки.

На сторінках періодичних видань початку ХХ ст. обговорювалися важливі проблеми життєдіяльності людей різних соціальних класів. Здебільшого увагу привертала такі проблеми: батьки і діти, побут і сім'я, індивідуальні запити й обов'язки перед родиною, кохання і шлюб, жінка-мати, жінка-громадянка тощо.

Література

1. Анастасьєв Н. Диалог: Советская литература и художественный опыт ХХ века. *Вопросы литературы*. 1983. №3. С. 3.

2. Буряк Б. На розораних межах (Замітка про колгоспну тематику в радянській літературі). *Радянський Львів*. № 5. С. 52.

3. Брюгген В. Авторська інтенція. *Дніпро*. 1978. №5. С. 14–18.

4. Історія української літератури : [у 8 т.]: література періоду боротьби за перемогу соціалізму (1917-1932) / [відп. ред. С.А. Крижанівський]. К.: Наукова думка, 1970. Т. 6. К.: Наукова думка, 1970. 514 с.

5. Історія української літератури : [у 8 т.]: література періоду боротьби за перемогу соціалізму (1917-1932) / [відп. ред. С.А. Крижанівський]. К.: Наукова думка, 1970. Т. 7. К.: Наукова думка, 1972. 523 с.

6. Історія української літератури : [у 8 т.]: література періоду боротьби за перемогу соціалізму (1917-1932) / [відп. ред. С.А. Крижанівський]. К.: Наукова думка, 1970. Т. 8. К.: Наукова думка, 1972. 578 с.

7. Новиченко Л. Час, людина, література. *Вітчизна*. 1960. №11. С. 5.

8. Шарова Т. Категорія пам'яті в мемуарних творах Василя Бондаря. *Наукові записки Харківського національного педагогічного університету ім. Г.С. Сковороди. Серія: Літературознавство*. 2010. Вип. 1(2). С. 134–140.

9. Шарова Т. М. Жіноча проза: теоретичні засади визначення та класифікація. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Карабіна. № 745. Серія «Філологія»*. Вип. 49. Харків, 2006. 214 с.

10. Шарова Т.М. Василь Бондар: поезія та художня проза письменника як біографічний ландшафт. Харків: Видавництво «Майдан», 2010. 184 с.